

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Tourism development approaches in small cities based on the analysis of relevant factors and obstacles; Case study: Delbaran city

Mehdi Abdolmaleki ^{1,} , Kyoumars Habibi ^{2,} , Mehdi Saidi ^{3,*,}

¹ M.A. in Industrial Design (Visiting Instructor), Department of Architecture, Faculty of Art & Architecture, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

² Professor, Department of Urban Planning and Design, Faculty of Art and Architecture, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

³ Assistant Professor, Department of Urban Planning and Design, Faculty of Art and Architecture, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

ARTICLE INFO

Article History:

Received	2023/02/26
Revised	2023/05/10
Accepted	2023/07/18
Available Online	2024/08/26

Keywords:

Tourism Development
Small Cities
Factors and Obstacles
Structural Model

Use your device to scan
and read the article online

Number of References

41

Number of Figures

6

Number of Tables

6

Extended ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: Tourism activities have wide-ranging effects in various fields, and their development relies on various factors. In small cities within deprived areas, inadequate urban facilities and infrastructure are significant barriers to reaching optimal tourism levels, leading to limitations and problems. The success of tourism development programs and the achievement of their goals depends on the presence of favorable economic, social, infrastructural, and environmental conditions. In cities lacking these favorable conditions, tourism does not flourish. Small cities, in particular, experience reduced tourism dynamics due to fewer and more limited infrastructure services compared to larger cities. Delbaran, is a small city in Qorveh County, Kurdistan Province, Iran. This city is an example of not having a dynamic tourism sector despite attractions like the nearby Babagargar Spring, vineyards, religious events such as Haleem cooking, and access to Ali-Sadr Cave. Accordingly, this study aims to analyze the obstacles to tourism development in Delbaran city and its surrounding areas and present sustainable approaches for tourism development in small cities.

METHODS: The study is applied research focused on identifying the obstacles to tourism development in Delbaran City and proposing strategic solutions. A mixed-method approach (quantitative and qualitative) was employed to collect, process, and analyze data. Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) was used to analyze relationships between research variables via Smart PLS software. Initially, a field survey was conducted by the jihadi problem-solving group of Iran's National Elites Foundation (INEF) of Kurdistan Province to gather data on problems and limitations related to the tourism industry in Delbaran and its sphere of influence. Then, the problems and limitations were categorized into three categories: inefficiency of the economic system, weakness of infrastructures (communication and services), and weakness of socio-cultural structures. In the second step, the relationships between the problems and obstacles to tourism development were determined based on the theoretical knowledge of tourism to form the conceptual and structural model. In the third step, a Likert scale questionnaire was used to score and examine the status of the issues related to the stagnation of tourism in Delbaran City and its sphere of influence. Local elites aware of the issues in the studied city and region participated in the survey.

FINDINGS: The results reveal a significant relationship between the "weakness of infrastructures" and "inefficiency of the economic system" factors, accounting for 94% of the stagnation in tourism activities. The inefficiency of the economic system and weak infrastructures had effect sizes of 0.401 and 0.394, respectively. While infrastructure weaknesses had a slightly smaller direct effect on tourism stagnation than economic inefficiency, its indirect effect (0.311) made it the most critical variable influencing tourism dynamics. Based on the relationships between the problems and obstacles to tourism development, three priority approaches were recommended: 1. Improvement and development of communication and service infrastructures; 2. Enhancement of the economic system; and 3. Empowerment of socio-cultural structures. Executive policies for each strategy were also proposed to achieve sustainable tourism development.

Extended ABSTRACT

CONCLUSION: Many studies have mentioned tourism as an important factor influencing the economic situation in countries, but to harness its full potential, a detailed and fundamental approach is necessary to identify and address all relevant aspects. In this context, while tourism has various positive impacts across different sectors, it is also affected by economic, social, political, and other conditions. If environmental, economic, social, political, and infrastructural conditions are lacking, tourism activities will not achieve the intended positive outcomes. In small cities within deprived areas, inadequate service infrastructures and facilities hinder dynamic and prosperous tourism. The research findings highlight two key issues: 1. In deprived areas, many small cities with valuable attractions struggle to utilize their existing potential due to factors that obstruct tourism development; and 2. The second issue stresses the influence of these factors, indicating that challenges related to communication and service infrastructures not only have direct effects on tourism activities but also indirectly weaken them.

HIGHLIGHTS:

- Modeling the factors inhibiting the development of tourism in small cities.
- Approaches to the development of communication and service infrastructures.
- Empowering socio-cultural structures and improving economic context.

ACKNOWLEDGMENTS:

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-forprofit sectors.

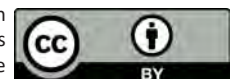
CONFLICT OF INTEREST:

The authors declared no conflicts of interest.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Abdolmaleki, M.; Habibi, K.; Saidi, M., (2024). Tourism development approaches in small cities based on the analysis of relevant factors and obstacles; Case study: Delbaran city. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism.*, 15(1): 95-107.

 <https://doi.org/10.30475/isau.2024.387344.2027>

 https://www.isau.ir/article_201106.html

رهیافت‌های توسعه گردشگری در شهرهای کوچک بر مبنای تحلیل عوامل و مسائل بازدارنده آن؛

مطالعه موردی: شهر دلبران

مهدی عبدالملکی^۱، کیومرث حبیبی^۲، مهدی سعیدی^{۳*}

۱. کارشناس ارشد طراحی صنعتی (مربی مدعو)، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

۲. استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

۳. استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

چکیده

جریان فعالیت گردشگری اثرات زیادی را در زمینه‌های مختلف به دنبال دارد و رونق و توسعه آن نیز وابسته به عوامل متنوعی است. ضعف امکانات شهری و خدمات زیرساختی، در شهرهای کوچک مناطق محروم، عاملی است که فاصله جریان فعالیت گردشگری را نسبت به حد ایده‌آل بیشتر می‌کند و محدودیت‌ها و مسائلی را در مسیر توسعه آن به وجود می‌آورد. این پژوهش که از نوع کاربردی و رویکرد روش‌شناسی آن آمیخته است، با هدف ارائه رویافت‌های توسعه گردشگری در شهرهای کوچک، در پی تبیین و تحلیل زمینه‌های بازدارنده توسعه گردشگری در شهر دلبران می‌باشد. مسائل مترتب بر گردشگری شهر دلبران و حوزه تحت نفوذ آن احصاء و جمع‌آوری شده و بر اساس بار محتوایی آنها در سه بُعد ناکارآمدی نظام اقتصادی، ضعف زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی و ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی-فرهنگی نام‌گذاری و دسته‌بندی شدند. ابعاد مذکور در ارتباط با ایستایی فعالیت گردشگری از طریق ۲۳ شاخص مشاهده‌پذیر و در چارچوب مدلسازی معادلات ساختاری (SEM) سنجش و بررسی شد. یافته‌ها نشان می‌دهند که رابطه عامل‌های ضعف زیرساخت‌ها و ناکارآمدی نظام اقتصادی با ایستایی فعالیت گردشگری معنی‌دار می‌باشد و ۹۴ درصد از تغییرات کسادی و بی رونقی فعالیت گردشگری در مدل ساختاری پژوهش قابل تبیین و برآورد است. ناکارآمدی نظام اقتصادی و ضعف زیرساخت‌ها به ترتیب با ضریب اثر ۰,۴۰۱ و ۰,۳۹۴ بر ایستایی فعالیت گردشگری اثرگذار هستند. ضعف زیرساخت‌ها هرچند در رتبه دوم اثرگذاری قرار دارد ولی به دلیل اینکه اثر غیرمستقیم (۰,۳۱۱) هم دارد مهم‌ترین و اثرگذارترین متغیر موثر بر جریان فعالیت گردشگری است. در نهایت متناسب با نقشه روابط میان عوامل و مسائل بازدارنده فعالیت گردشگری، رویافت‌های ارتقاء و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی، بهبود زمینه‌های اقتصادی و توانمندسازی ساختارهای اجتماعی-فرهنگی ارائه شده است.

مشخصات مقاله

تاریخ ارسال	۱۴۰۱/۱۲/۰۷
تاریخ بازنگری	۱۴۰۲/۰۲/۲۰
تاریخ پذیرش	۱۴۰۲/۰۴/۲۷
تاریخ انتشار آنلاین	۱۴۰۳/۰۶/۰۵

واژگان کلیدی

توسعه گردشگری
شهرهای کوچک
عوامل و مسائل بازدارنده
مدل ساختاری

نکات شاخص

- مدلسازی عوامل بازدارنده توسعه گردشگری در شهرهای کوچک.
- رویافت‌های توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی.
- توانمندسازی ساختارهای اجتماعی-فرهنگی و بهبود زمینه‌های اقتصادی.

نحوه ارجاع به مقاله

عبدالملکی، مهدی؛ حبیبی، کیومرث و سعیدی، مهدی. (۱۴۰۳). رویافت‌های توسعه گردشگری در شهرهای کوچک بر مبنای تحلیل عوامل و مسائل بازدارنده آن؛ مطالعه موردی: شهر دلبران، نشریه علمی معماری و شهرسازی ایران، ۱۵(۱)، ۹۵-۱۰۷.

* نویسنده مسئول

تلفن: ۰۰۹۸۹۱۸۷۷۴۱۴۰۵

پست الکترونیک: m.saidi@uok.ac.ir

مقدمه

مدیریت هوشمندانه و مدبرانه در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی اولین شرط موفقیت برنامه توسعه گردشگری است. دومین عامل برای دستیابی به موفقیت سیاست‌های توسعه گردشگری شهری، ایجاد زیر ساخت‌ها، تسهیلات و امکانات مناسب است که امر دسترسی را تسهیل نماید (Dinari, 2005). توسعه گردشگری نیازمند آگاهی و شناخت کافی از مسائل، محدودیت‌ها و عوامل تاثیرگذار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی موجود است (Zarabadi & Abdullah, 2012). اگر شرایط اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی و سیاسی مناسب نباشد سیاست‌گذاری‌های توسعه گردشگری هم نتیجه مطلوب و کارآمدی را در بر نخواهد داشت (Ekeocha et al., 2021). بنابراین، شرط موفقیت و تحقق‌پذیری اهداف برنامه‌های توسعه گردشگری، مهیا بودن شرایط و عوامل مطلوب اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی و محیطی است. شهرهایی که از نظر شرایط و عوامل مذکور متناسب با صنعت گردشگری از وضعیت مطلوبی برخوردار نباشند، فعالیت گردشگری آنها نیز رونق نخواهد داشت. در این رابطه شهرهای کوچک با توجه به اینکه نسبت به شهرهای بزرگ‌تر معمولاً خدمات و امکانات زیرساختی کمتر و محدودتری دارند، بیشتر در معرض تهدید عدم پویایی فعالیت گردشگری قرار می‌گیرند.

شهر دلبران یکی از شهرهای کوچک شهرستان قروه در استان کردستان است که با وجود جاذبه‌های مختلف از جمله چشمه باباگرگر در نزدیکی شهر، باغات انگور داخل شهر، رویدادهای مذهبی و پخت حلیم و دسترسی به غار علی‌صدر، از فعالیت گردشگری پویا و مناسب برخوردار نیست. بر این اساس، مقاله پیش‌رو با هدف ارائه رویافت‌های توسعه گردشگری پایدار در شهرهای کوچک، در پی تبیین و تحلیل زمینه‌های بازدارنده توسعه گردشگری در شهر دلبران است.

مبانی نظری

گردشگری شهری

مناطق شهری جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی زیادی را در خود جای داده‌اند و مقاصد گردشگری مهمی هستند و عامل بسیار اساسی در خصوص جذب گردشگران محسوب می‌شوند (Liu et al., 2022). در همین راستا، جاذبه‌های مختلف در گردشگری شهری، در چارچوب عناصر اولیه و ثانویه تعیین می‌شوند. عناصر اصلی و اولیه هدف اصلی بازدید از یک شهر می‌باشند مانند بازدید از ساختمان‌های تاریخی، بافت‌ها و محله‌های تاریخی و رویدادهای خاص. عناصر ثانویه از عناصر اولیه پشتیبانی و حمایت می‌کنند و با ارائه خدمات به گردشگران و بازدیدکنندگان، به توسعه هرچه بیشتر گردشگری کمک می‌کنند.

نیازهای اطلاعاتی گردشگران در ارتباط با امکانات و جاذبه‌های شهر، راه‌های دسترسی، اسکان و غیره باید از طریق نرم‌افزارها و شبکه‌های مجازی فراگیر، عمومی و قابل دسترس تامین شود (Boivina &

در عصر حاضر گردشگری تأثیرات زیادی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اکثر کشورها داشته و در اثر گسترش زیرساخت‌های بهداشتی، اقتصادی، امنیتی و ارتباطی در قرن بیست و یکم، گردشگری به واقعیتی اجتناب‌ناپذیر در زندگی انسان‌ها تبدیل شده است (Heydari et al., 2020; Saluja et al., 2022). اشتغال‌زایی و ارزآوری، توسعه منطقه‌ای و نواحی دارای جاذبه‌های گردشگری، صلح جهانی، کمک به سرمایه‌گذاری در حوزه آثار باستانی، بهسازی سکونتگاه‌های شهری و روستایی از جمله محاسن و مزایای گردشگری است (Gholami & Khalji, 2017). قابلیت‌های مهم گردشگری در حوزه ایجاد اشتغال و سرمایه و همچنین توسعه امکانات مختلف منجر به توسعه فضایی می‌شود. در بسیاری از کشورهای جهان گردشگری به عنوان محرکه ایجاد شغل‌های جدید (Wang et al., 2018) و عامل به‌کارگیری مزیت‌های رقابتی منطقه‌ای در مقیاس‌های متفاوت نقش ایفا می‌کند (Cooper et al., 2018).

گردشگری فرصت‌های بیشتری را نسبت به صنایع دیگر برای بهبود پیوندها و ارتباطات در حوزه‌های مختلف اقتصاد محلی ارائه می‌دهد. این فرصت‌ها به پیوندهای مستقیم مانند گسترش فعالیت‌های کشاورزی محلی برای تهیه غذای مورد نیاز هتل‌ها و رستوران‌ها، تحول در کمیت و کیفیت خدمات بومی و همچنین پیوندهای غیرمستقیم مانند توسعه زیرساخت‌ها و صنعت ساخت و ساز معطوف می‌شود (Gugushvili et al., 2017) و در عین حال امکان توسعه فرصت‌های تجاری، سرمایه‌گذاری، بهبود زیرساخت‌های خصوصی و عمومی و افزایش درآمد سرانه کشور را در پی دارد (De Siano & Canale, 2022). صنعت گردشگری در اکثر کشورهای جهان به دلیل داشتن منابع تفریحی زیاد و فراهم نمودن زمینه‌های مختلف برای انواع ارتباطات، در حال توسعه است و مزایای گوناگونی را در راستای افزایش سطح رفاه جامعه در پی دارد (Wang, 2020) و به عنوان یک ابزار مهم برای امر توسعه در جهان شناخته شده است (Thabet, 2007). بی‌تردید بسیاری از کشورهای جهان در رقابت شدید برای کسب منابع و مزایای بیشتر اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در کشورهای مختلف هستند (Salinas Fernández et al., 2022). بنابراین، در سیاست‌ها و برنامه‌های خود، از توسعه گردشگری به عنوان ابزار مؤثر در ادامه روند توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی استفاده می‌کنند (Khataei, 2008). توسعه گردشگری راهکاری مناسب هم برای کسب درآمد و شکوفایی اقتصاد دولت و هم توسعه و آبادانی مناطق شهری و روستایی است (Ebrahimzadeh, 2011). شهرها نتیجه و دستاورد تمدن بشری هستند. بنابراین، از طریق برنامه‌ریزی می‌توان سرمایه‌های فرهنگی آنها را شناسایی و سپس به جاذبه گردشگری تبدیل نمایند (Liu, 2020).

شود (Shatrian et al., 2017). گردشگری پایدار بر رشد بلندمدت صنعت گردشگری بدون اثرات مخرب بر زیست‌بوم‌های طبیعی استوار است. بنابراین، گردشگری پایدار نوعی از گردشگری است که قابلیت زنده ماندن خود را در یک منطقه برای مدت نامحدود حفظ می‌کند (Eckert & Pechlaner, 2019).

در امر پایداری امکان و توانایی حفظ شرایط به صورت نامحدود و با سرعت ثابت یکی از اصول اولیه و بنیادی است (Chica et al., 2022). از این‌رو، در توسعه پایدار گردشگری تأثیرات آنی و آتی اجتماعی، اقتصادی و محیطی با توجه به نیازهای گردشگران، جوامع میزبان و محیط‌زیست لحاظ می‌شود (Zhang et al., 2022). اگر در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های گردشگری به موضوع پایداری توجه نشود منابع طبیعی و شگفتی‌های جهان در طول زمان از بین می‌روند و این مسئله باعث از بین رفتن جاذبه‌ها و متعاقب آن نابودی صنعت گردشگری در درازمدت خواهد شد (Yuxi et al., 2022). حرکت به سمت توسعه پایدار گردشگری، با توجه به اهمیت خاص گردشگری و تأثیرات بالقوه منفی و مثبت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و زیست محیطی که می‌تواند داشته باشد، بدون برنامه‌ریزی دقیق و مناسب امکان‌پذیر نمی‌باشد (Angelevska-Najdes-ka & Rakicevik, 2012).

عوامل بازدارنده و محدوده‌کننده گردشگری

عوامل مختلفی می‌توانند فعالیت گردشگری را محدود کنند. به طور کلی این عوامل در دو دسته خدماتی-رفاهی و اجتماعی-فرهنگی تقسیم می‌شوند (Movahed, 2016). در موقعیت‌هایی که جاذبه‌های قابل توجه و مناسبی وجود دارند با وجود ضعف زیرساخت‌ها و خدمات گوناگون، احتمال بازدید و جریان فعالیت گردشگری وجود خواهد داشت ولی ماندگاری گردشگران در مقصد کوتاه مدت می‌باشد و در این حالت اثرات مثبت فعالیت گردشگری هم کم خواهد شد (Dinari, 2005).

در مقاصدی که شرایط اجتماعی، فرهنگی و سیاسی متناسب با شرایط گردشگران با فرهنگ‌های متفاوت از کشورهای مختلف، نباشد در این حالت فعالیت گردشگری به صورت بسیار محدود صورت می‌گیرد (Ekeocha et al., 2021). اثرات شرایط نامطلوب اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در مقایسه با شرایط نامناسب خدماتی-رفاهی به عنوان عامل محدوده‌کننده و بازدارنده گردشگری، بیشتر است.

مدل مفهومی پژوهش از طرفی بر مبنای مسائل احصاء شده مطالعه موردی در سه بُعد ناکارآمدی نظام اقتصادی، ضعف زیرساخت‌ها (ارتباطی و خدماتی) و ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی-فرهنگی و از طرف دیگر با توجه به مبنای نظری تبیین شده است. ضعف زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی می‌تواند شرایط اقتصادی و میزان فعالیت‌های گردشگری را

(Tanguay, 2019). فعالیت گردشگری شهری رونق بخش‌های مختلف اقتصادی و خدماتی شهر را در پی دارد و این امر اهمیت و جایگاه مهم آن را نشان می‌دهد. توجه به نیازها، ویژگی‌ها و خواسته‌های بازار به عنوان عوامل تقاضا و مدیریت نحوه استفاده از جاذبه‌ها، خدمات و تسهیلات گردشگری و عوامل عرضه گردشگری در محیط‌های شهری، یکی از نیازهای اساسی و ضروری توسعه گردشگری است (Akbarian Ronizi & Rastegar, 2019; Saluja et al., 2022). بنابراین، شناخت شرایط مذکور و تقاضای بازار و گردشگران از وظایف بازیابان گردشگری در فرایند توسعه گردشگری شهری است (Behboudi et al., 2019). بر همین اساس در برنامه‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری باید سیاست‌ها و امکانات متنوعی متناسب با گروه‌های سنی و افراد مختلف لحاظ شوند. یکی از اهداف عملیاتی، مهم و اصلی بازیابی زیرساخت‌های گردشگری شهری، توجه به تقاضاست. به این معنا که، چه افرادی از مقاصد گردشگری شهری و زیرساخت‌های آن بازدید می‌کنند و الگوی رفتاری آنها از چه عواملی ناشی می‌شود تا متناسب با آنها سیاست‌گذاری‌های کارآمد اعمال شود (Carlisle & et al., 2016: 84). گردشگری به عنوان ابزاری برای ابراز هویت جوامع میزبان از نظر مولفه‌های اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی به شمار می‌آید. گردشگری علاوه بر اینکه در کشورهای پیشرفته زمینه‌های توسعه روزافزون را فراهم می‌آورد، در کشورهای کم‌تر توسعه یافته و در حال توسعه نجات‌دهنده‌ای کلیدی برای کاهش فقر و کمک به حرکت و سرعت بیشتر چرخ‌های نظام اقتصادی اینگونه کشورها است (Hieu & Nwachukwu, 2019) و رونق اقتصاد محلی و شهری و ارتقاء شرایط زندگی از دیگر مزایای فعالیت‌های گردشگری است (Eckert & Pechlaner, 2019). گردشگری در جهان معاصر به عنوان مولفه و عاملی مهم برای ارتقاء کیفیت زندگی جوامع تلقی می‌گردد. در کشورهای صنعتی، توسعه صنعت گردشگری موجب تنوع درآمدها و کاهش ناهماهنگی در اقتصاد می‌شود و در کشورهای در حال توسعه فرصتی برای صادرات و جذب سرمایه‌گذاری‌های مختلف ایجاد می‌کند (Salehi & Pazoukinejad, 2014).

گردشگری پایدار و ملاحظات آن

گردشگری پایدار به عنوان رهیافتی برای توسعه اقتصادی به منظور ارتقاء کیفیت زندگی جوامع محلی، پشتیبانی از تجربیات گردشگری در مقاصد گردشگری و حفظ محیط زیست مطرح شد (Yoopetch & Nim-sai, 2019). گردشگری پایدار یک مفهوم چند بعدی است که می‌تواند با ابعاد اقتصادی، بوم‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی و نهادی تجزیه و تحلیل شود. در گردشگری پایدار تلاش بر این است که ضمن برآورده کردن نیازهای نسل حاضر و آینده، بین سود کوتاه مدت و محافظت از محیط و همچنین نگهداری از هویت فرهنگی و ارتقاء مزایای اقتصادی توازن برقرار

مرتتب بر گردشگری شهر دلبران و حوزه تحت نفوذ آن و عوامل بازدارنده توسعه گردشگری را احصاء و جمع‌آوری نمودند. مسائل احصاء شده در ارتباط با ایستایی فعالیت گردشگری براساس بار محتوایی آنها توسط پنل خبرگان در سه بُعد ناکارآمدی نظام اقتصادی، ضعف زیرساخت‌ها (ارتباطی و خدماتی) و ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی نام‌گذاری و دسته‌بندی شدند (جدول ۱). در مرحله دوم با توجه به ابعاد دسته‌بندی شده در مرحله قبلی، روابط میان عوامل بازدارنده و موانع توسعه گردشگری براساس دانش نظری گردشگری برای تشکیل مدل مفهومی و ساختاری پژوهش، مشخص شده است. در مرحله سوم برای امتیاز دهی و بررسی وضعیت مسائل احصاء شده در ارتباط با ایستایی فعالیت گردشگری در شهر دلبران و حوزه تحت نفوذ آن، از پرسشنامه بر مبنای طیف لیکرت استفاده شده است. نخبگان بومی و آگاه با مسائل شهر و منطقه در نظر سنجی مذکور شرکت کردند (جدول ۲).

روایی پرسشنامه با توجه به محتوای مسائل احصاء شده توسط پنج نفر از متخصصین گردشگری مورد بررسی و تایید قرار گرفته است. در مدلسازی معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی تعداد حداقل مشاهدات (پرسشنامه) مورد نیاز برای تحلیل، با توجه به بزرگ‌ترین سازه مدل ساختاری به لحاظ تعداد شاخص‌های مشاهده پذیر تعیین می‌شود. بدین ترتیب به ازای هر شاخص مشاهده پذیر در سازه مذکور، باید ۱۰ نمونه برای تعیین حجم لحاظ شود. با توجه به مدل ساختاری پژوهش، بزرگ‌ترین سازه مدل ۷ متغیر مشاهده‌پذیر دارد و این امر حداقل تعداد ۷۰ پرسشنامه را تبیین می‌کند ولی به منظور افزایش پایایی و دست‌یافتن به حجم نمونه معتبر با تعداد بیشتر از ۱۰۰ مورد (Habibpour Getabi & Safari Shali, 2008)، فرایند مصاحبه تا ۱۲۰ مورد ادامه یافت. بر مبنای ضریب آلفای کرونباخ، پایایی داده‌ها بیشتر از ۰,۷ که مقدار قابل قبولی می‌باشد، به دست آمده است.

محدوده مطالعاتی

شهر دلبران با جمعیت ۶۷۱۳ در سال ۱۳۹۵ در شهرستان قروه و استان کردستان قرار دارد (Statis-tical Center of Iran, 2016). ساختار فضایی-کالبدی شهر براساس الگوی ارگانیک شکل گرفته است. یکی از جاذبه‌های قابل توجه شهر وجود باغ‌های انگور می‌باشد که شهر دلبران را به دو قسمت جنوبی و شمالی تقسیم کرده است. علاوه بر فرآورده‌های وابسته به باغ‌های مذکور از جمله مویز و شیره‌انگور، چشم‌انداز و منظر مربوط به این باغ‌ها و دورنمای جذاب آنها یکی از قابلیت‌های گردشگری به شمار می‌آید. تغییرات شرایط محیطی آنها در فصل‌های مختلف سال، هنجار تنوع‌پذیری را به وجود آورده است و این امر تداوم جذابیت یادشده را در طول سال در پی دارد.

تحت تاثیر قرار بدهد (Marinos et al., 2022; Re-itsamer et al., 2016; Cracolici & Nijkamp, 2009). ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی روند موفقیت سیاست‌گذاری‌های توسعه اقتصادی و گردشگری را کند می‌کند و همچنین بر ناکارآمدی نظام اقتصادی اثر گذار است (Mies & Gold, 2021; Stokowski et al., 2021). شرایط نظام اقتصادی موجود که خود متاثر از عوامل مختلف دیگر است، در جایگاه یک عامل کلیدی زمینه‌های رونق یا ایستایی فعالیت گردشگری را شکل می‌دهد (Ekeocha et al., 2021; Kyara et al., 2021). بنابراین می‌توان روابط میان ابعاد مکنون مدل مفهومی و ساختاری پژوهش را به صورت دو متغیر مستقل، یک متغیر وابسته میانی و یک متغیر وابسته اصلی یا هدف، صورت‌بندی نمود (شکل ۱).

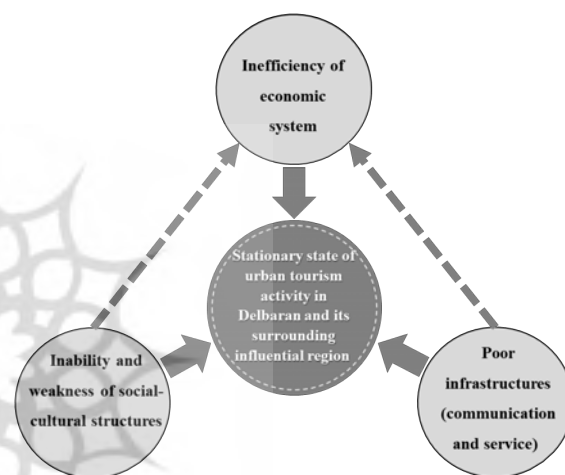

Fig. 1. The framework of the structural model of study and relationships between dimensions of measured problems

روش‌شناسی پژوهش

چارچوب و مدل پژوهش بر مبنای احصاء مسائل بازنده و موانع توسعه گردشگری شهر دلبران و حوزه پیرامونی آن جهت ارائه اقدامات راهبردی استوار است. بنابراین روش پژوهش به لحاظ هدف کاربردی می‌باشد. در فرایند جمع‌آوری، پردازش و تحلیل‌ها از ابزارها و تکنیک‌های کمی و کیفی استفاده شده است. این امر رویکرد روش‌شناسی پژوهش را به صورت آمیخته (کمی-کیفی) تبیین می‌نماید. تحلیل روابط میان متغیرهای مکنون و مشاهده‌پذیر پژوهش از طریق مدلسازی معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی^۱ (PLS) و در محیط نرم‌افزار Smart PLS انجام شده است.

در مرحله اول با توجه به بیان مسئله و هدف پژوهش حاضر، گروه اندیشه‌ورزان حل مسئله بنیاد ملی نخبگان استان کردستان متشکل از متخصصان بومی با تخصص در رشته‌های مختلف علوم برنامه‌ریزی محیطی- اجتماعی و فنی- مهندسی در فرایند برداشت و پیمایش میدانی مشارکت داشتند و با توجه به شرایط موجود، مسائل و محدودیت‌های

Table 1. Dimensions of observable problems, constraints, and indicators

Dimensions	Observable indicators	
Poor infrastructures (communication and service)	Q1	Lack of proper communication road network in Delbaran City
	Q2	Poor connection between Delbaran City and tourism attractions available in the civic influential region
	Q3	Insufficient accommodation and service units
	Q4	Lack of standard hotel matched with conditions of different tourists
	Q5	Improper access to gas stations in Delbaran City and its surrounding environment
	Q6	Unclear mechanisms for providing settlement infrastructure (National Housing Act) to attract an active population in the tourism industry and prevent migration
	Q7	Weakness of communicational networks of cyberspace (information and communication technology) in some situations
Inefficient economic system	Q8	Providing weak and improper facilities required for the private sector
	Q9	The inattention of governmental organizations to the creation of active business in the tourism field
	Q10	Lack of appropriate and sufficient operation of gold, manganese, and pumice mines to develop industries and affairs associated with city tourism
	Q11	Lack of a certain economic development plan based on the input-output model of tourism elements
	Q12	Lack of operating national tourism elements available in the civic influential region
	Q13	Providing limited banking and financial services by relevant entities
	Q14	Non-use and employment of skilled and expert manpower
Inability and weakness of social-cultural structures	Q15	Lack of suitable space for empowering various walks of society to teach job-seeking manpower
	Q16	Weak sense of demand among residents based on a normative and inclusive framework in various affairs
	Q17	Limited attention to the people-orientation norm in various processes
	Q18	Insufficient awareness of people about chain and network effects of tourism
	Q19	The slow process of admission of agents (actors) and drivers for developing industries affects tourism by people
	Q20	Inattention to efficient institutionalization in different neighborhoods of the city regarding the capabilities and constraints
	Stationary state of tourism activity	Q21
Q22		Lack of appropriate urban tourism in Delbaran compared to other similar regions in the country
Q23		The difference between tourism activity in the studied area and ideal conditions

Table 2. Age, gender, duration of stay, and education level of case study individuals

Characteristics	Age	Male	Female
Age	Younger than 20	4	6
	20-40	21	28
	Older than 40	32	29
Duration of stay	<1 year	1	0
	1-5	10	6
	5-10	20	15
	>10 years	25	43
Education level	Diploma	3	1
	BA	42	39
	Above BA	25	10

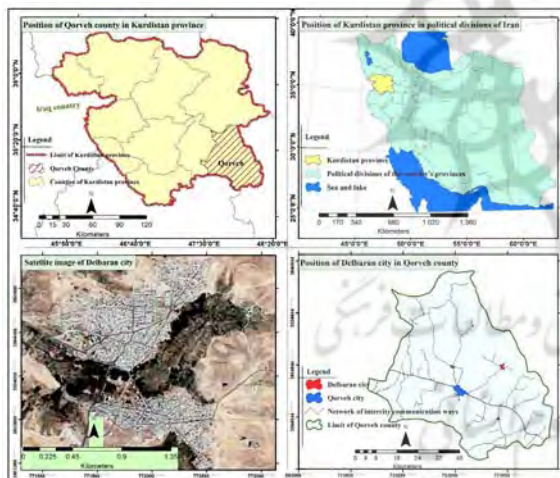

Fig. 2. Geographical position of Delbaran city in political divisions of county, province, and country

یافته‌ها و بحث

اعتبار سازه‌ها و برازش مدل

با استفاده از مدلسازی معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی چارچوب و مدل مفهومی پژوهش بررسی و سنجش شد. بر مبنای پارامترهای مختلف شاخص‌های برازش^۲ و روایی و پایایی سازه‌های^۳ مدل بررسی شده است. ضریب تعیین (R^2) متغیرهای مکنون وابسته و وابسته میانی مدل پژوهش، که مقدار واریانس تبیین شده متغیرهای وابسته را نشان می‌دهد، بیشتر از ۰,۹ ($R^2 > 0.9$) به دست آمده است. بیشتر بودن این ضریب از ۰,۹ به معنی مطلوبیت کافی مدل پژوهش

رویداد فرهنگی مربوط به مراسم سالیانه عاشورا با پخت حلیم به صورت فراگیر در سطح شهر، از دیگر جاذبه‌ها و قابلیت‌های گردشگری این شهر می‌باشد. وجود چشمه آب معدنی باباگرگر، با رنگ سرخ و گاهی لیمویی، در حریم و نزدیکی شهر دلبران که در ترکیب آب آن گوگرد وجود دارد و برای درمان برخی از بیماری‌های پوستی مناسب است جاذبه مهم طبیعی برای رونق فعالیت گردشگری دلبران می‌باشد. در نهایت مسیر دسترسی به غار علی‌صدر از شهر دلبران، می‌تواند جایگاه مهم این شهر را به عنوان یک عنصر و عامل ثانویه که از فعالیت گردشگری غار علی‌صدر حمایت و پشتیبانی می‌کند، نشان دهد و با ارائه خدمات به گردشگران به توسعه هر چه بیشتر این فعالیت کمک کند. شکل ۲ موقعیت جغرافیایی شهر دلبران در تقسیمات سیاسی شهرستان، استان، کشور و همچنین تصویر ماهواره‌ای ساختار فضایی شهر را نشان می‌دهد.

می‌باشد. مقدار افزونگی با روایی متقاطع سازه (Q^2) مثبت و بیشتر از صفر ($Q^2 > 0$) به دست آمده است. بیشتر بودن Q^2 متغیرهای وابسته مدل از ۰,۱ توانایی پیش‌بینی قابل قبول و مناسب مدل را نشان می‌دهد (جدول ۳).

روابط متغیرها و ضرایب مسیر

رابطه میان مولفه‌های مکنون پژوهش با موضوع ایستایی فعالیت گردشگری در شهر دلبران بر اساس پیمایش میدانی و دانش نظری مشخص شده است. در مدل ساختاری پژوهش روابط فرض شده میان سازه‌های مدل با استفاده از آماره t سنجش می‌شود. در صورتی که مقدار این آماره از ۱,۹۶ بیشتر باشد، رابطه‌های فرض شده در مدل پژوهش با سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید می‌شوند. محاسبه آماره یاد شده برای روابط میان متغیرهای مکنون و همچنین روابط میان هر متغیر مکنون با متغیرهای مشاهده‌پذیر مربوط به خود، در شکل ۳ نشان داده شده است. مقادیر آماره t متغیرهای مشاهده‌پذیر با متغیرهای مکنون مدل (ناکارآمدی نظام اقتصادی، ضعف زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی، ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی و ایستایی فعالیت گردشگری) بیشتر از ۱,۹۶ می‌باشد، بنابراین روابط آنها با متغیرهای مکنون تایید می‌شود.

چهار مورد از روابط فرض شده برای سازه‌های مدل، تایید می‌شوند ولی رابطه ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی با ایستایی فعالیت گردشگری با توجه به اینکه مقدار P-Values بیشتر از ۰,۰۵ دارد، رد می‌شود (جدول ۵). به منظور بررسی میزان اثرگذاری روابط تایید شده مدل ساختاری پژوهش، ضرایب مسیر و اثرات مستقیم، غیر مستقیم و اثر کل سازه‌ها بحث و بررسی می‌شود.

اگر چه به غیر از رابطه ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی با ایستایی فعالیت گردشگری، روابط دیگر میان سازه‌های مدل ساختاری پژوهش مورد

می‌باشد. مقدار افزونگی با روایی متقاطع سازه (Q^2) مثبت و بیشتر از صفر ($Q^2 > 0$) به دست آمده است. بیشتر بودن Q^2 متغیرهای وابسته مدل از ۰,۱ توانایی پیش‌بینی قابل قبول و مناسب مدل را نشان می‌دهد (جدول ۳).

Table 3. Redundancy values with construct cross validity and determination of coefficient

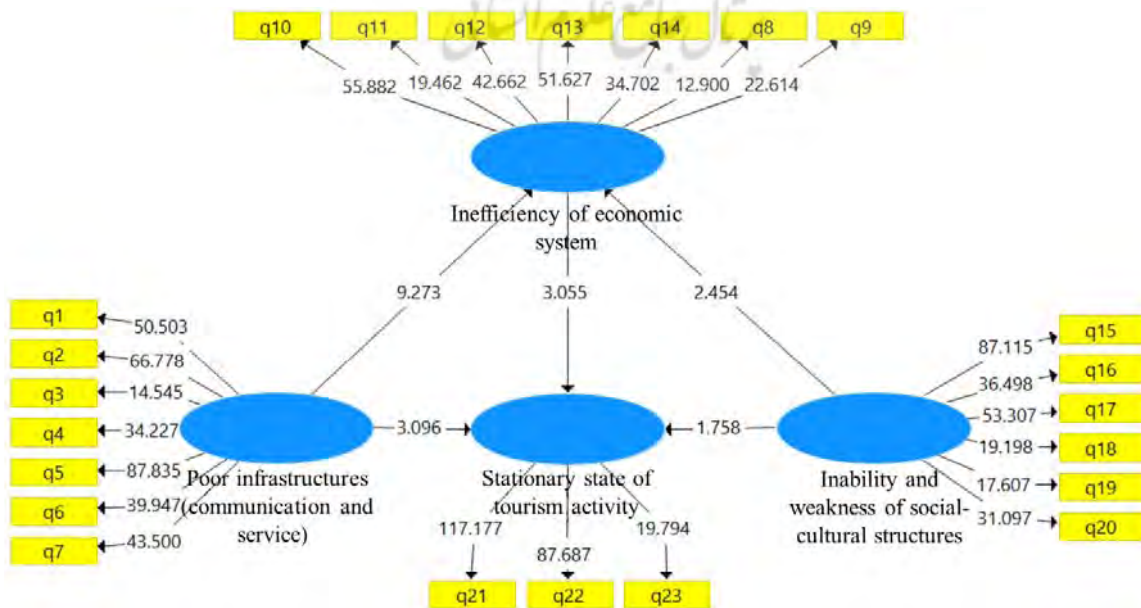
Model's constructs	SSO	SSE	$Q^2 (=1-SSE/SSO)$	R^2
Poor infrastructures (communication and service)	840	840	----	----
Inefficient economic system	840	299	0.644	0.955
Inability and weakness of social-cultural structures	720	720	----	----
Stationary state of tourism activity	360	97	0.730	0.938

روایی و پایایی سازه‌های مدل از طریق شاخص‌های میانگین واریانس استخراج شده، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی محاسبه شده است. با توجه به اینکه آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی سازه‌ها بیشتر از ۰,۷ است و همچنین میانگین واریانس استخراج شده از ۰,۵ بزرگ‌تر می‌باشد، می‌توان گفت که سازه‌های مدل پژوهش از روایی و پایایی مناسب و قابل قبولی برخوردار هستند (Hair et al., 2021) (جدول ۴).

Table 4. Composite reliability, Cronbach's alpha, and Average variance extracted (AVE)

Model's constructs	Composite reliability	Cronbach's alpha	AVE
Poor infrastructures (Communication and service)	0.962	0.954	0.786
Inefficient economic system	0.95	0.937	0.731
Inability and weakness of social-cultural structures	0.847	0.932	0.748
Stationary state of tourism activity	0.937	0.899	0.834

شاخص GoF^4 برازش کلی مدل ساختاری پژوهش را نشان می‌دهد (Tenenhaus et al., 2004). شاخص GoF محاسبه شده برای مدل ۰,۷۶ می‌باشد. این مقدار برازش مناسب و قابل قبول مدل ساختاری پژوهش حاضر را بیان می‌کند (Wetzels et)

Fig. 3. T-value and significance of relationships between latent variables

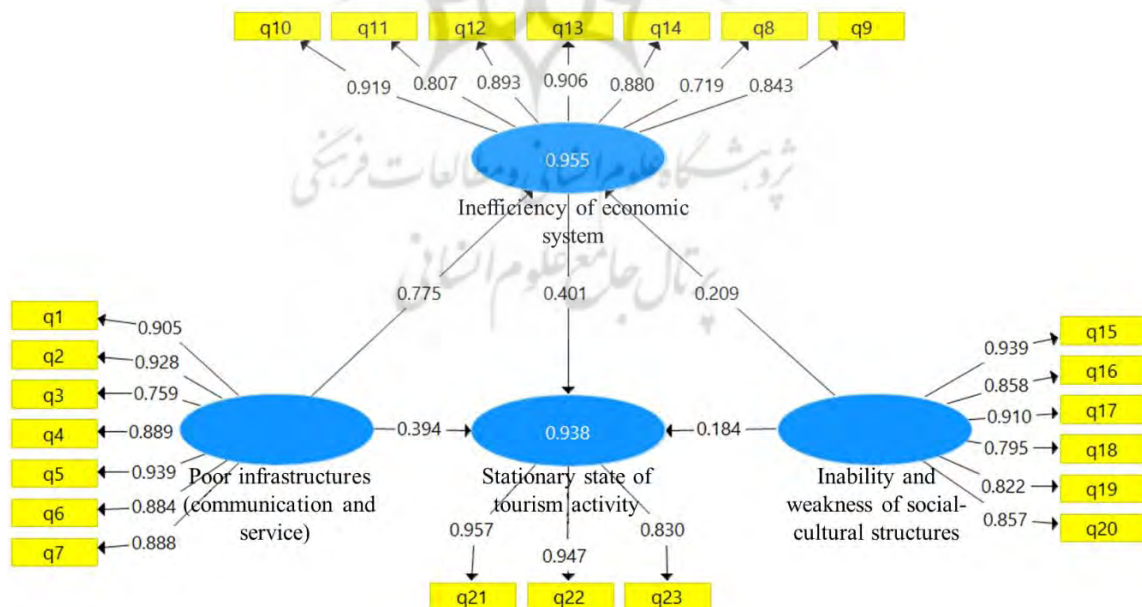

Table 5. T-Statistics of the relationships between latent variables of the research model

Model's construct	T-Statistics (O/STDEV)	P-Values	Confirmation/Rejection
Poor infrastructures (communication and service) have a relationship with the inefficiency of the economic system	9.94	0.000	Confirmation
Poor infrastructures (communication and service) have a relationship with the stationary state of tourism activity	3.19	0.002	Confirmation
Inefficiency of the economic system has a relationship with the stationary state of tourism activity	3.25	0.001	Confirmation
The inability and weakness of social-cultural structures have a relationship with the stationary state of tourism activity	1.71	0.087	Rejection
The inability and weakness of social-cultural structures have a relationship with the inefficiency of the economic system	2.63	0.009	Confirmation

محاسبه اثرات غیر مستقیم سازه‌های مدل نشان می‌دهد که ضعف زیر ساخت‌های ارتباطی و خدماتی بیشترین اثر غیرمستقیم را بر ایستایی فعالیت گردشگری گذاشته است (جدول ۶). بنابراین می‌توان گفت که، این عامل می‌تواند نقش ویژه‌ای را در توسعه فعالیت گردشگری داشته باشد. زیرا علاوه بر اثرگذاری مستقیم بر متغیر وابسته مدل ساختاری پژوهش، از طریق اثرگذاری بر عامل‌های دیگر، زمینه‌ها و شرایط توسعه گردشگری را کنترل می‌نماید. هر چند در مطالعات زیادی به اثرگذاری گردشگری، به عنوان یک عامل مهم، بر توسعه شهری و شکوفایی اقتصادی دولت‌ها و کشورها تاکید شده است (Gugushvili et al, 2017; Hieu & Nwa-chukwu, 2019; Eckert & Pechlaner, 2019; Yoo-petch & Nimsai, 2019; Yuxi et al., 2022). یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که گردشگری وابسته به عوامل و شرایط اقتصادی و زیرساخت‌های خدماتی و رفاهی به صورت مستقیم و عوامل اجتماعی- فرهنگی به صورت غیرمستقیم است.

تایید قرار گرفت ولی ضریب اثر گذاری روابط یادشده با هم تفاوت‌های قابل توجهی دارد. ناکارآمدی نظام اقتصادی و ضعف زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی عامل‌هایی هستند که به ترتیب با ضریب رگرسیونی استاندارد شده ۰,۳۹۴ و ۰,۴۰۱ بر ایستایی فعالیت گردشگری اثرگذار هستند. ناکارآمدی نظام اقتصادی به صورت مستقیم نسبت به عامل‌های دیگر، از ضریب اثرگذاری بیشتری برخوردار است. با وجود اینکه ضریب اثر ناتوانی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی ۰,۱۸۴ محاسبه شده ولی میزان اثرگذاری آن قابل توجه و معنی‌دار نیست (شکل ۴). ناکارآمدی نظام اقتصادی از طرفی یکی از متغیرهای مهم و اثرگذار مدل ساختاری است و از طرف دیگر خود نیز یک متغیر وابسته میانی است و از دو متغیر ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی و ضعف زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی اثر می‌پذیرد. بنابراین می‌توان گفت که دو متغیر مذکور با اثرگذاری بر شرایط اقتصادی حاکم بر شهر دلبران، به صورت غیر مستقیم بر فعالیت گردشگری شهری نیز تاثیر دارند.

Fig. 4. Path coefficients and influence of model structures

Table 6. Direct effect, indirect effect, and whole constructs of the model

Model's construct	Direct effect	Indirect effect	Total
Poor infrastructures (communication and service) → Inefficiency of economic system	0.775	---	0.775
Poor infrastructures (communication and service) → Stationary state of tourism activity	0.394	0.311	0.705
Inefficiency of the economic system → Stationary state of tourism activity	0.401	---	0.401
The inability and weakness of social-cultural structures → Stationary state of tourism activity	0.184	0.084	0.268
The inability and weakness of social-cultural structures → Inefficiency of the economic system	0.209	---	0.209

بارعاملی همه شاخص‌های مشاهده‌پذیر در سازه‌های مدل معنی‌دار است (شکل ۳). بنابراین در راستای محتوای شاخص‌های مذکور و متناسب با رهیافت‌های مستخرج از روابط میان مولفه‌های مدل پژوهش، سیاست‌های اجرایی برای هر یک از ابعاد مدل به شرح زیر قابل استنباط است تا تحقق‌پذیری پویایی و توسعه گردشگری پایدار شهر دلبران و حوزه تحت نفوذ آن تضمین شود.

سیاست‌های اجرایی رهیافت ارتقاء و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی

- بهسازی و ارتقاء کیفیت و کمیت شبکه راه‌های ارتباطی؛

- تقویت عوامل گردشگری در دلبران برای ارتباط، حمایت و پشتیبانی از جاذبه‌های گردشگری موجود در حوزه نفوذ؛

- ایجاد واحدهای پذیرایی و خدماتی متناسب با ظرفیت‌ها و تقاضای رو به رشد، برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای عمومی برای برگزاری رویدادهای مبتنی بر قابلیت‌های بومی جهت جذب گردشگر؛

- ایجاد هتل استاندارد با برخورداری از محیط‌های متنوع و متناسب با شرایط متفاوت گردشگران؛

- توزیع فضایی و استقرار جایگاه‌های سوخت اتومبیل به صورت متعادل و قابل دسترس؛

- فراهم سازی زیرساخت‌های اسکان جهت جذب جمعیت فعال در عرصه‌های صنعت گردشگری؛

- تقویت شبکه‌های ارتباطی فضای مجازی (فناوری ارتباطات و اطلاعات) در سطح شهرستان و تسهیل دسترسی گردشگران به اطلاعات جاذبه‌ها و خدمات مورد نیاز.

سیاست‌های اجرایی رهیافت بهبود زمینه‌ها و نظام اقتصادی

- تقویت بخش خصوصی با ارائه تسهیلات مورد نیاز؛

- حمایت دولت و نهادهای مربوطه از استارت‌آپ‌ها و کسب و کارهای فعال در حوزه گردشگری؛

- بهره برداری اصولی و درخور از معادن موجود در حوزه نفوذ شهر برای رونق بخشیدن به صنایع و امورات وابسته به گردشگری؛

- تدوین برنامه توسعه اقتصادی مبتنی بر مدل داده و ستانده عناصر گردشگری؛

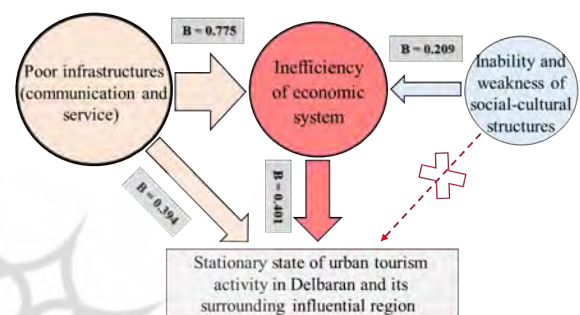
- انتفاع و بهره وری از عناصر گردشگری ملی موجود در حوزه نفوذ شهر؛

- ارائه خدمات بانکی و مالی مناسب در راستای رونق فعالیت‌های گردشگری؛

- استفاده از نیروی انسانی متخصص و ماهر در سمت‌های مدیریتی.

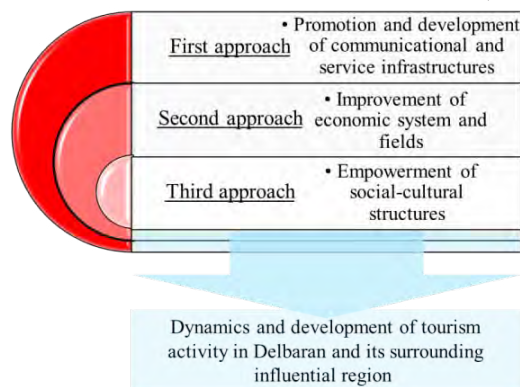
پردازش داده‌ها و تبیین نقشه روابط میان ابعاد و عوامل گردشگری نشان می‌دهد که مولفه ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی به صورت غیر مستقیم بر ایستایی فعالیت گردشگری اثرگذار است ولی به صورت مستقیم ناکارآمدی نظام اقتصادی

همسو با برخی از یافته‌های مطالعات قبلی (Ma- rinos et al., 2022; Reitsamer et al., 2016; Cracoli- ci & Nijkamp, 2009; Ekeocha et al., 2021; Kyara Zarabadi & Abdullah, 2012; Dinari, et al., 2021 2005); وابسته بودن فعالیت گردشگری به عوامل دیگر تایید می‌شود. این موضوع نشان می‌دهد که در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری باید به صورت بنیادی به عوامل و سازه‌های موثر بر آن توجه شود تا انتظارات و اهداف مدنظر برنامه توسعه گردشگری به منصفه ظهور برسد. برآیند تحلیل‌ها و سنجش شاخص‌های مشاهده‌پذیر براساس مدل پژوهش، اولاً همه روابط میان مدل را تایید نمی‌کند و ثانیاً جایگاه متفاوت ابعاد پژوهش را نشان می‌دهند. شکل ۵ الگوی روابط میان ابعاد مسائل و عوامل بازدارنده گردشگری در شهر دلبران را بیان می‌کند.

Fig. 5. Pattern and map of relations of problem dimensions and obstacles of urban tourism in Delbaran and its influential region

متناسب با مسائل احصاء شده در مسیر توسعه گردشگری شهر دلبران و حوزه تحت نفوذ آن و همچنین با توجه به اثرگذاری ابعاد و عوامل محدودکننده فعالیت گردشگری، رهیافت‌ها و سیاست‌های توسعه گردشگری برای شهر دلبران و حوزه تحت نفوذ آن ارائه شده است. تحلیل اثرگذاری غیرمستقیم سازه‌های مدل نشان داد که عامل زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی در جایگاه مهم‌ترین مولفه در فرایند توسعه گردشگری شهر دلبران می‌تواند به ایفای نقش بپردازد. پس از عامل مذکور، نظام اقتصادی در اولویت بعدی و در نهایت ساختارهای اجتماعی- فرهنگی در اولویت سوم قرار دارند. رهیافت‌های توسعه گردشگری در محدوده مطالعاتی براساس الگو و نقشه روابط میان ابعاد پژوهش، در شکل ۶ نشان داده شده است.

Fig. 6. Approaches to tourism development in the studied area based on the pattern and map of relationships between research dimensions

زمینه‌های بنیادی- زیرساختی و همچنین اثرگذاری آن بر شرایط اقتصادی، اجتماعی و محیطی نشان می‌دهد که عوامل محدود کننده توسعه گردشگری در شهرهای کوچک علاوه بر اینکه مسیر رونق و پویایی گردشگری را مسدود می‌کند، باعث به تعویق انداختن امر توسعه شهری به افق‌های دور و نامعلوم نیز می‌شود. در این پژوهش با وجود اینکه متناسب با تحلیل عوامل و مسائل بازدارنده توسعه گردشگری در شهر دلبران سه رهیافت ارتقاء و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی، بهبود زمینه‌ها و نظام اقتصادی و توانمندسازی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی به ترتیب اولویت اول، دوم و سوم تبیین شد، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی عوامل و مولفه‌های سیاست‌های اجرایی با توجه به متغیرهای مشاهده‌پذیر هر یک از رهیافت‌های ارائه شده در این پژوهش بر مبنای پروژه‌های موضوعی و موضوعی گردشگری مورد توجه قرار گیرد.

را تحت تاثیر قرار می‌دهد. بنابراین لازم است در سیاست گذاری‌های آتی برای موفقیت بیشتر نظام اقتصادی به رهیافت توانمندسازی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی نیز توجه شود.

بر این اساس متناسب با شاخص‌های استفاده شده در مدل پژوهش سیاست‌های ایجاد فضای مناسب برای توانمندسازی اقشار مختلف جهت آموزش نیروهای انسانی، تقویت حس مطالبه‌گری ساکنان به صورت هنجاری و فراگیر در امورات مختلف، توجه به هنجار مردم‌مداری در پروژه‌های گوناگون، افزایش آگاهی مردم نسبت به اثرات زنجیره‌ای و شبکه‌ای امر گردشگری، تسریع روند پذیرش عوامل (کنشگران) و محرکه‌های توسعه صنایع موثر بر امر گردشگری توسط مردم، نهادسازی‌های کارآمد در محلات مختلف شهر با توجه به قابلیت‌ها و محدودیت‌ها باید مورد توجه قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

در مطالعات مختلف به اثرگذاری عوامل گوناگون بر فعالیت‌های گردشگری تاکید شده است. موحد^۵ (۱۳۸۶) اثرگذاری مولفه‌های خدماتی-رفاهی و دیناری^۶ (۱۳۸۴) عوامل زیرساختی را بیان نموده‌اند. اکوچا^۷ و همکاران (۲۰۲۱) و ستکاووسکی^۸ و همکاران (۲۰۲۱) نیز زمینه‌های اقتصادی را بر رونق فعالیت‌های گردشگری موثر دانسته‌اند. هم‌راستا با این مطالعات، در پژوهش حاضر نیز اثرگذاری عوامل اقتصادی و زیرساخت‌های مختلف بر فعالیت گردشگری تبیین شد ولی براساس نتایج مدلسازی، اثر ساختارهای اجتماعی- فرهنگی به صورت غیرمستقیم و از طریق اثرگذاری بر نظام اقتصادی محرز گردید. با توجه به این امر می‌توان گفت که اثرگذاری ساختارهای اجتماعی- فرهنگی بر پویایی فعالیت گردشگری وابسته به ارتباط آن با مولفه میزان کارآمدی نظام اقتصادی است.

نتایج بررسی و پردازش مسائل بازدارنده گردشگری در شهر دلبران و حوزه تحت نفوذ آن نشان داد که سه عامل ضعف زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی، ناکارآمدی نظام اقتصادی، ناتوانی و سستی ساختارهای اجتماعی- فرهنگی مولفه ایستایی و کساد فعالیت گردشگری را تحت تاثیر قرار می‌دهند. نتایج مدلسازی پژوهش دو موضوع مهم را بیان می‌کنند. اول اینکه، اکثر شهرهای کوچک مناطق محروم که از جاذبه‌های ارزشمند برخوردار هستند به دلیل عوامل و مسائل بازدارنده از امکان استفاده بهینه و مطلوب قابلیت‌های موجود، بی‌بهره هستند. مورد دوم به جایگاه اثرگذاری عوامل و مسائل تاکید دارد بدین ترتیب که، چالش‌ها و مسائل زیرساخت‌های ارتباطی و خدماتی علاوه بر اینکه به صورت مستقیم بر فعالیت گردشگری اثر می‌گذارند به صورت غیرمستقیم امورات وابسته و مرتبط با گردشگری را نیز تحت تاثیر قرار می‌دهند و جریان فعالیت گردشگری را تضعیف می‌کنند.

اثرپذیری فعالیت‌های گردشگری از شرایط و

پی‌نوشت

1. Partial Least Squares
2. Fitness indexes
3. Constructs
4. Goodness of Fit
5. Movahed
6. Dinari
7. Ekeocha
8. Stokowski

تشکر و قدردانی

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافع برای ایشان وجود نداشته است.

تأییدیه‌های اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

منابع مالی / حمایت‌ها

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

مشارکت و مسئولیت نویسندگان

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته و به‌طور برابر مسئولیت تمام محتویات و مطالب گفته‌شده در مقاله را می‌پذیرند.

References

1. Akbarian ronizi, S., & Raštegar, E. (2019). The Analysis and prioritization of marketing mix components in the tourism development (Case study: Shiraz metropolis). *Journal of Research and Urban Planning*, 10(38), 25-38. [In Persian]
2. Angelevska-Najdeska, K., & Rakicevik, G. (2012). Planning of Sustainable Tourism Development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 44, 210-220. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.022>
3. Behboudi, O., Rojui, M., Zarei, A., & Shojaee, G. (2019). Designing the Model of Evaluation of Marketing Performance in the Tourism Industry of Iran. *Journal of Tourism and Development*, 7(4), 61-82. [In Persian]
4. Boivina, M., Tanguay, G.A. (2019). Analysis of the determinants of urban tourism attractiveness: The case of Québec City and Bordeaux. *Journal of Destination Marketing & Management*, 11, 67-79.
5. Carlisle, S., Johansen, A., & Kunc, M. (2016). Strategic foresight for (coastal) urban tourism market complexity: The case of Bournemouth. *Tourism management*, 54, 81-95.
6. Chica, M., Hernández, J. M., & Perc, M. (2022). Sustainability in tourism determined by an asymmetric game with mobility. *Journal of Cleaner Production*, 355, 131662. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.131662>
7. Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., & Wanhill, S. (2018) *Tourism: Principles and Practice*, 6nd Ed. United Kingdom: Pearson.
8. Cracolici, M. F., & Nijkamp, P. (2009). The attractiveness and competitiveness of tourist destinations: A study of Southern Italian regions. *Tourism Management*, 30(3), 336-344. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.07.006>
9. De Siano, R., & Canale, R. R. (2022). Controversial effects of tourism on economic growth: A spatial analysis on Italian provincial data. *Land Use Policy*, 117, 106081. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106081>
10. Dinari, A. (2005). *Urban tourism in Iran and the world*. Mashhad: Vajgan Khord Publications. [In Persian]
11. Ebrahimzadeh, I., Kazemizad, S., & Eskandari Sani, M. (2011). Strategic Planning for Tourism Development, Emphasizing on Religious Tourism (Case Study: Qom City). *Human Geography Research*, 43(2), 115-141. [In Persian]
12. Eckert, C., & Pechlaner, H. (2019). Alternative Product Development as Strategy Towards Sustainability in Tourism: The Case of Lanzarote. *Sustainability*, 11(13), 2-18. <https://doi.org/10.3390/su11133588>
13. Ekeocha, D. O., Ogbuabor, J. E., Orji, A., & Kalu, U. I. (2021). International tourism and economic growth in Africa: A post-global financial crisis analysis. *Tourism Management Perspectives*, 40, 100896. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100896>
14. Gholami, Y., & Khalji, N. (2017). Developed and prioritize strategies for tourism development with a sustainable approachh (Case study: Kashan). *Urban Tourism*, 4(2), 17-30. [In Persian]
15. Gugushvili, T., Salukvadze, G., Salukvadze, J. (2017). Fragmented development: Tourism-driven economic changes in Kazbegi, Georgia, *Annals of Agrarian Science*, 15(1), 49-54.
16. Habibpour Getabi, K., & Safari Shali, R. (2008). *A comprehensive guide to using SPSS in survey research*. Tehran: Motafkaran Publications. [In Persian]
17. Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C., Sarstedt, M., Danks, N., & Ray, S. (2021). *Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) using R: A workbook*. Springer.
18. Heydari, R., Talebpour, M., Nazari torshizi, A., Shajie, K., & Jaber, S. (2020). Codification of Strategies for Competitiveness and Sports Tourism Development in Cities by using of Meta SWOT Technique (Case Study: Mashhad Metropolis). *Urban Tourism*, 7(1), 143-159. [In Persian]
19. Hieu, V. M., & Nwachukwu, C. (2019). Perception of Sustainable Tourism Development: Insights from Stakeholders in PHU QUOC Island, Vietnam. *International Journal of Mechanical Engineering and Technology (IJMET)*, 10(02), 1776-1788.
20. Khataei, M., Farzin, M. R., Mousavei A. (2008). *Measuring the Efficiency of Selected Hotels in Tehran: A DEA Approach*. *The Economic Research*, 8(2), 1-24. [In Persian]
21. Kyara, V. C., Rahman, M. M., & Khanam, R. (2021). Tourism expansion and economic growth in Tanzania: A causality analysis. *Heliyon*, 7(5), e06966. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06966>
22. Liu, S. T. (2020). Comparing the perspectives of municipal tourism departments and cultural departments on urban cultural-tourism development. *Journal of Destination Marketing & Management*, 16, 100432.
23. Liu, Z., Wang, A., Weber, K., Chan, E. H. W., & Shi, W. (2022). Categorisation of cultural tourism attractions by tourist preference using location-based social network data: The case of Central, Hong Kong. *Tourism Management*, 90, 104488. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104488>
24. Marinos, T., Belegri-Roboli, A., Michaelides, P. G., & Konstantakis, K. N. (2022). The spatial spillover effect of transport infrastructures in the Greek economy (2000-2013): A panel data analysis. *Research in Transportation Economics*, 101179. <https://doi.org/10.1016/j.retrec.2022.101179>
25. Mies, A., & Gold, S. (2021). Mapping the social dimension of the circular economy. *Journal of Cleaner Production*, 321, 128960. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.128960>

- org/10.1016/j.jclepro.2021.128960
26. Movahed, A. (2016). Urban tourism. Ahvaz: Shahid Chamran University Publications. [In Persian]
  27. Reitsamer, B. F., Brunner-Sperdin, A., & Stokburger-Sauer, N. E. (2016). Destination attractiveness and destination attachment: The mediating role of tourists' attitude. *Tourism Management Perspectives*, 19, 93-101. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2016.05.003>
  28. Salehi, S., & Pazoukinejad, Z. (2014). A Sociological Analysis of Sustainable Mobility in Tourism Industry. *Journal of Tourism Planning and Development*, 3(10), 162-181. [In Persian]
  29. Salinas Fernández, J. A., Guaita Martínez, J. M., & Martín Martín, J. M. (2022). An analysis of the competitiveness of the tourism industry in a context of economic recovery following the COVID19 pandemic. *Technological Forecasting and Social Change*, 174, 121301. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121301>
  30. Saluja, V., Anand, S., Kumar, H., & Peng, J. (2022). The perceived impact of tourism development and sustainable strategies for residents of Varkala, South India. *International Journal of Geoheritage and Parks*, 10(2), 184-195. <https://doi.org/10.1016/j.ijgeop.2022.03.003>
  31. Shatrian, M., Gholami, Y., & Mirmohammadi, M. (2017). Evaluation Indicators of Tourism Development in the City of Kashan. *The Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 17(46), 195-214. [In Persian]
  32. Stokowski, P. A., Kuentzel, W. F., Derrien, M. M., & Jakobcic, Y. L. (2021). Social, cultural and spatial imaginaries in rural tourism transitions. *Journal of Rural Studies*, 87, 243-253. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.09.011>
  33. Tenenhaus, M., Amato, S. and Vinzi, V.E. (2004) A Global Goodness-of-Fit Index for PLS Structural Equation Modelling. *Proceedings of the XLII SIS Scientific Meeting*, 1, 739-742.
  34. Thabet, A. (2007). An approach to a strategy for improving Libya's tourism industry. *International Biennial Tourism*, 26(1), 22-34.
  35. Wang, D., Niu, Y., & Qian, J. (2018). Evolution and optimization of China's urban tourism spatial structure: A high speed rail perspective. *Tourism Management*, 64, 218-232. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.08.010>
  36. Wang, J., Huang, X., Gong, Z., & Cao, K. (2020). Dynamic assessment of tourism carrying capacity and its impacts on tourism economic growth in urban tourism destinations in China. *Journal of Destination Marketing & Management*, 15, 100383.
  37. Wetzels, R., Raaijmakers, J. G. W., Jakab, E., & Wagenmakers, E. J. (2009). How to quantify support for and against the null hypothesis: A flexible WinBUGS implementation of a default Bayesian t-test. *Psychonomic Bulletin & Review*, 16, 752-760.
  38. Yoopetch, C., & Nimsai, S. (2019). Science Mapping the Knowledge Base on Sustainable Tourism Development, 1990-2018. *Sustainability*, 11(13), 1-17.
  39. Yuxi, Z., Linsheng, Z., Ling-en, W., & Hu, Y. (2022). Measuring the conflict tendency between tourism development and ecological protection in protected areas: A study on National Nature Reserves in China. *Applied Geography*, 142, 102690. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2022.102690>
  40. Zarabadi, Z., & Abdullah, B. (2012). Evaluation of effective factors in the development of tourism industry in Chabahar Azad region using the method of analytic network process (ANP). *Journal of Iranian Architecture & Urbanism*, 4(6), 37-48. [In Persian]
  41. Zhang, X., Zhong, L., & Yu, H. (2022). Sustainability assessment of tourism in protected areas: A relational perspective. *Global Ecology and Conservation*, 35, e02074. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2022.e02074>

فصلنامه علمی

معماری و شهرسازی ایران